

Magyar nyelvű újságok Nagyszébenben

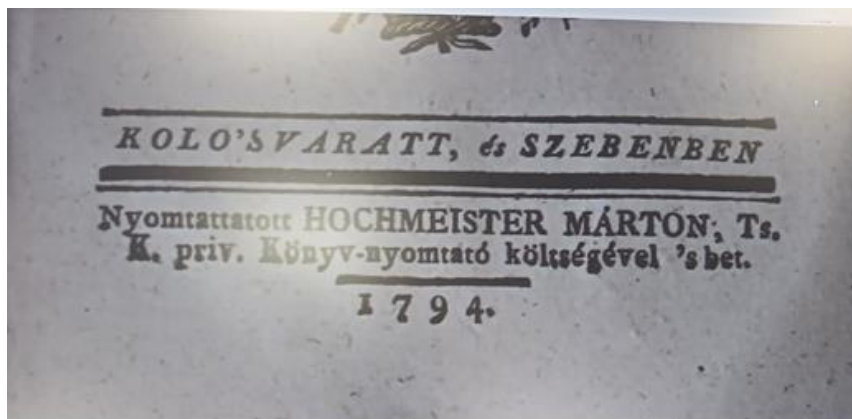
Keresztes Kálmán

1. "Erdélyi magyar Hir-vivő" 1790-1791

A 18. század végén Erdélyben még nem létezett magyar nyelvű hírlap, viszont a pozsonyi illetve bécsi magyar lapoknak számos erdélyi előfizetője volt. Ifj. Martin Hochmeister nagyszébeni nyomdász 1790. január 28-án engedélyt kért a főkormányszéktől önálló magyar nyelvű hírlap indítására. Először a Nagyszébenben megjelenő Der Kriegsbote fordítására kapott engedélyt, de M.Hochmeister ezzel nem elégedett meg, azzal érvelve, hogy a fordítással megnövekedett átfutási idő alatt a hírek elavulnának. Az újság alapításához megnyerte Bánffy György kormányzó támogatását is, aki pártját fogta minden erdélyi magyar közművelődési kezdeményezésnek.

1790. március 4-én az Erdélyi Udvari Kancellária engedélyezte az önálló újság kiadását, előzetes cenzúra mellett. A háborús híreket közlés előtt a hadsereg parancsnokságával is egyeztetni kellett.

A lap megjelenése előtt több helyen is hirdette programját: a beharangozó először a *Neuer Kurier aus Ungarn von Kriegs und Staatssachen* című német újság mellékletként jelent meg február 18-án, utána közzétette a *Hadi és más Történetek* illetve az *Ephemerides Budenses* is.

A *parnasszus* metaforaként az irodalmi és művészi élet színtere, az alkotói tökéletesség bölcsője. Kevésbé elvont értelemben egy nemzet íróinak, költőinek és egyéb művészeinek összességét is értik alatta. A kifejezés a 2455 méter magas, görög **Parnasszosz-hegyről** kapta, ami a görög mitológia szerint a költészet, a zene, a tánc és a művészetek istenének, Apollónnak a lakhelye és a múzsák otthona volt.

Rafel Sanzio, "A parnasszus", Apolló a múzsák között, Vatikán múzeum

3. "Szeben Vármegye hivatalos Lapja", 1915, Vasárnaponként megjelenő hetilap, ára 2 korona

Affér Nagyszebenben.

Nagyszebenből Írják a P. Ll.-nak: „Czobor Hugó, az itt egy év óta megjelenő *Szeben és Fogarasmegye* című hetilap szerkesztője, volt munkatársához, Szöcs Géza állami gimnáziumi tanárhoz, aki most főmunkatársa a kétszer hetenkint megjelenő *Nagyszeben és Vidékének*, hírlapi polémia következtében elküldte a segédeit. Szöcs nem elégedett meg azzal, hogy kereken megtagadott minden elégtételt, hanem a *Nagyszeben és Vidékében* kiadta a királyi ügyészséghez szóló följelentését, amelyben kéri, hogy indítsa meg hivatalból Czobor ellen az eljárást párviadalra való kihívás vétsége miatt. Erre Czobor a maga lapjában azzal felelt, hogy ilyen körülmények között csakis kutyákorbáccsal szerezhethet magának elégtételt. Az itteni magyar körökre kínosan hat ez az ügy.” (Korabeli újságkivonat)

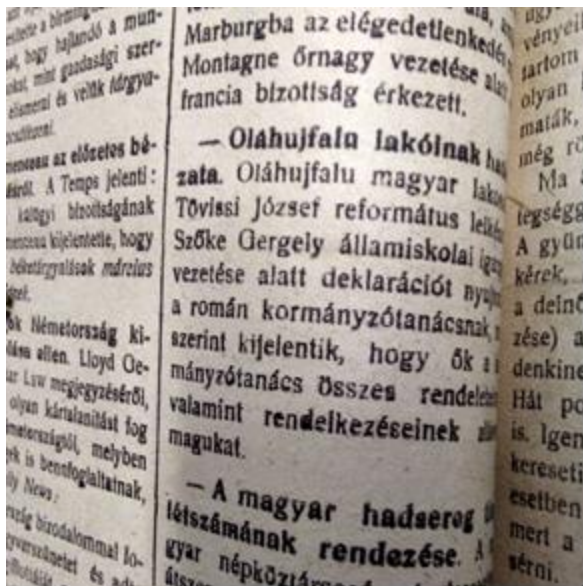
1. Szám, megjelent 1902, május 11.-én . Vezércikk, Zászlóbontás

4. “Nagyszebeni reggeli Újság”, 1919, Napi újság, ára 20 fillér

1919-ben még a magyar korona és a fillér volt a fizetőeszköz Erdélyben, habár államforma szerint a Román Királysághoz tartozott.

Az első világháború végén, amikor Erdélyt Romániához csatolták, elég sok magyar közösség dilemmával szembesült: elismerjék, avagy sem, az új hazát és az új rendet, amelybe egyik napról a másikra becsöppentek. Ha elismerik azt, maradnak, ellenkező esetben távozniuk kell szülőhazájukból. A dél-erdélyi oláhújfalusi közösség tagjai két /román és magyar/, esetleg három /román, német és magyar/ nyelvet beszéltek, és rugalmas gondolkodás jellemezte őket, így gyorsan határoztak jövőjükéről, amikor 1919-ben dönteniük kellett. Az akkoriban 36 éves Tövisi József lelkipásztor és Szőke Gergely államiskolai igazgató nyilatkozatot nyújtott be a már román kormányzótanácsnak, amelyben kijelentik a lakosság nevében, hogy alávetik magukat a kormányzótanács összes rendelkezésének, vagyis a faluközösségnek szándékában állt beilleszkedni az új társadalmi rendbe és elsajátítani a román állam törvényeit. A hírt a Nagyszebenben megjelenő *Nagyszebeni Reggeli Újság* politikai napilap közölte 1919 februárjában. Átmeneti időkét éltek akkoriban, a háború után egy évvel még semmi sem tűnt biztosnak. Az újszerű politikai helyzet a román ajkúakat is meglepte.

(Újságkivonat)

5. “Nagyszében és vidéke”, 1994-2024, Az 1902-ben megjelenő, azonos nevű újság utóda, első éveiben Kalmár Zoltán, később Keresztes Kálmán szerkesztése alatt. Összesen 98 szám jelent meg 2024-ig, gyűjteményes köteteit a nagyszébeni Brukenthal-könyvtár, az ASTRA – könyvtár és a budapesti Széchenyi –Könyvtár is jegyzi.

Ingyenes terjesztés, 97.szám. 2023

88.- 89. Szám, 2020

1.szám, 1994

6. "Samaritana", 1888, ingyenes terjesztés

A nagyszebeni Vörös Kereszt által kiadott *SAMARITANA* újság egyik támogatója Arnold Szveteney altábornagy volt, amint azt az 1888-ban kiadott háromnyelvű újság mellékelt száma is igazolja.

A Katona Korházhoz közeli, szürke márványobeliszk az Erlenparkban / Parcul Sub Arini /. Tanúsága szerint a sétányt Szveteney utcaként ismerték.

Íme a felirat :

"SZVETENEY WEG
dem gründer diese Weges mit dankbahrer erinnerung,
Die Garnison Hermannstadt, 1893."

P.S. Az altábornagyi katonai rang az Osztrák Magyar Monarchia hadseregének kötelékében - Lieutenant General, vagyis a General Locotenent megfelelője.

7. “Új Világ” . 1919, április, 1.szám

Független politikai napilap. Jelszavai : „A munka boldogít”.

„Neylvünkben élünk”. Igazgató és tulajdonos - a bolyai származású Ürmösi Maurer Béla, a hajdani szerkesztőség – a jelenleg Magheru utca /Állomás utca vagy Sporerer gasse nr.12/ volt.

Új Világ , 1919, Nagyszeben, 1. évfolyam, 1.szám, ASTRA könyvtár - Nagyszeben

U. Maurer Béla
Birtokos

Márton Andor
a. k. Terézianum igazgatója.

Szebenvármegyéi subprefektúra.

Árlejtői hirdetésny!

Szebenvármegyéi székhelyes hivatalos helykedvelők felétek és az alkalmazottak felelősségének levezetése 1919/20. évi esztendőben 3-500 föl nem utasított esztendőben birtok. Itt-ott minden költségvetés egyeztetésben vagy részben való elkészítésnek hivatalos eljövetele 1919. évi június hó 7-én (szombaton) d. e. 10 órákor irásbeli ajánlatot egybekötve vetélytársulátok fogadhat.

Vetélyezési felhívás felhívotok, hogy ezirányú irásbeli ajánlatotok 500 K indítványokkal a nagyszombati rom. kir. adóhivatali helyi költségvetési igazgató nyugatfelé egyhál a fentjelölt napon d. e. 9 órákor hozzatok nyújtok be; később beérkező ajánlatokat nem fogadunk befogadhatunk.

Ugyanakkor mire a felhívásból is bemutatandó. Közvetlen felhívások a vármegyei hivatalok előkező irásbeli felhívásokból a rendszer hivatalos irásban tudósítok meg.

Nagyszombat, 1919. május 21.

Schöpp s. k.,
elöljáró.

Bólyai gazdaságomban készülő

FRISS CSEMEGE-

Juhturó

kapható naponta Sporer-utca 12.

MAURER BÉLA

APOLLÓ MOZI MŰSORA

Május 31-én A csoppyfolyás vagyár titka
Lazarus, nagyszombati detektív-dráma
A Lívónában. Vitéz Cseresznye a Szebenben.

Junius 1-én Egy bírsápiró kalandjai
Detektív-dráma a Szebenben.

Május 2-én Néző előadás.

Városi Mozi műsora.

Május 1. A székely ifjúságok világszerte körli bemutatása.

“Új Világ”, 1919, Nagyszombaton, 1919 1. évfolyam, 32. Szám.- Ürmösi Maurer Béla az “Új Világ” vezércikkében bólyai birtokára utal az újság anyagi bázisának megteremtésében és fedezésében. Márton Andor szerkesztő a Terézianum negyedbeli római-katolikus plébánia és iskolarendszer igazgatója, a *Nagyszombati reggeli újság* szerkesztője is volt. Az említett két újságnak a Sarkantyú utca 12 szám alatt működött a szerkesztősége, a mai *Levoslav House* szállóda helyén.

“Új Világ”, 1919, Nagyszeben, Főszerkesztő – dr.Lengyel Béla, szerkesztő Márton Andor róm.kat.igazgató, Újságigazgató – Ürmösi Maurer Béla, Bólya-i földbirtokos

kon lévő fiatalemberek is vannak, akik csak készü-
nek még rá, hogy a jövőben tudásukkal, meg-
értésükkel új hitvallást hirdessenek az emberek között,
megfojtsák a gyűlölködés politikáját s jollal, szóval
békét, megértést, szeretetet hirdessenek.

Ha érdeme egyiknek sem volt a múltban, de
van mindannyiának hite, meggyőződése, erős karja,
szíve. Isten tulajdonságok pedig mindegyünknek pre-
destinálnak egy új zászlóbontásra.

Ezért szerkesztjük éppen mi az „Új Világ” s nem
pedig mások.

Régi politikánk miatt bizalmát bírjuk a román
kormányzó-tanácsnak s a román sajtónak s ebből
kifolyólag elvitathatatlan az is, hogy ma egyedül mi,
illetőleg lapunk tehet valamit az erdélyi magyarság
érdekében.

Itt jegyezzük meg még a következőket: Nem üz-
leti vállalat a lapunk, hanem politikai misszió, amelyben
belsőitlünk eszünket, energiánkat, becsületünket, magyar
jellemünket és idegzetünket. Akiket pedig az anyagi bá-
zis is érdekel, azok tekintsek meg a megyesi telexkönyvi
hatóságnál a bolyai 1062 sz. tjkv. C. lapját.

Kapitulált a magyar kormány

Az újságtulajdonos és földbirtokos Ürmösi Maurer Béla a bolyai juhturót /sajátját/
hirdeti. Vásárolható a Sporer utca /jelenleg str. General Magheru /12 szám alatt,
vagyis az “Új Világ” szerkesztőségében.

8. “Nagyszeben és vidéke” . Megjelent Szöcs János szerkesztősége
alatt, 1902-ben. Az újság Gürtler János Disznódi utcai nyomdájából
került ki. Az utolsó oldalán mindig termék hirdetések voltak.

Stuchlich Gustáv,
Szeged, Szeged utca 12. sz.

Székely Károly
Szeged, Szeged utca 11. sz.

bélyegzők
pontos szállítást
olcsó árak mellett el-
vállalja

Gürtler János,
Szeged, Szeged utca 12. sz.

KUNEROLT
szűkebb körökben
szeged, Szeged utca 12. sz.

Jauernig Viktor
Szeged, Szeged utca 12. sz.

e lap kiadó!

Kiházasítások
Szeged, Szeged utca 12. sz.

Bressler szálloda.
Szeged, Szeged utca 12. sz.

„Répái” savanyu-viz.
Szeged, Szeged utca 12. sz.

Gürtler János
könyvnyomdája és papírkészítősége
Nagyszeben, Bányász utca 24. sz.

nyomtatványok

Fürdő és utazási idényre!

Üzlet-megnyitás.

**berényi, fodrász- és
hajdíró-termet**

Essigmann Frigyes.

Reklámok nyomában: A Vizakna-i “Bressler Szálloda” - már híre sem
maradt meg. Essigmann Frigyes fodrász utódai most is nagyszebeni
lakosok.

Kunerol - Mit tudtak elődeink fogyasztani

A „*Kunerol*” egy korábbi növényi zsírmárka volt, amelynek alapanyagát a kókuszdió zsírban gazdag magjából vonták ki, és 1895-ben Bécsben a korábbi Emanuel Khuner & Sohn cég forgalmazta Bécsben, Atzergersdorfbán, a családnévre hivatkozva.

A *Khuner* cégnek sikerült kifejlesztenie egy olyan eljárást, amely lehetővé tette a főzéshez, sütéshez és sütéshez szagtalan univerzális zsír előállítását a kókusz zsírban gazdag magjából, amelyet 1895-ben dobtak piacra "*Kunerol*" márkánév alatt a tulajdonosok családnéve alapján, és nagyon gyorsan nagy gazdasági jelentőségre tett szert. Hatalmas mennyiségű kókuszdiót adtak el, amelyek vadon nőttek a trópusokon, és egyáltalán nem gyűjtötték össze.

Misselbacher és Fuchs Lajos ajánlata : **Répáti savanyúvíz** - Ásványianyag tartalma jelentős: kalcium- és magnézium-hidrogén-karbonátos, szulfátos típusú, szabad szén-dioxid-tartalmú. Ásványvíznek minősül.

Az újság méltatása a helyi román nyelvű újságokban.

“Telegraful roman” , 1902, Sibiu

Acesta „Nagyszeben és vidéke”, apare în Sibiu, cu începere de la 1 Martie, o foaie nouă ungurească, redactată, cum autem, de mai mulți profesori de la gimnaziul de stat din loc. Numărul prim, primit astăzi, aduce la loc de frunte un articol-program, din care vedem, că scopul întemeiatorilor acestei gazete este: a servi cu credință și onestitate interesele magiarimeii din Sibiu și jur, propagând pacea, înțelegerea și bunăvoința. Noul confrate promite, că nu va ataca și urmări pe nimeni numai pentru că aparține altei naționalități sau confesiunii, și că pe lângă tot magiarismul său, tare și neșovăitoriu, acțiunile corecte ale cercurilor și factorilor de altă naționalitate le va recunoaște și aprecia după merit. Noul ziar apare de două ori pe săptămână, Joia și Dumineca, și costă la an 10 coroane. Ii dorim zile lungi.

“Telegraful român” , 1905, Sibiu

DI Révai e chemat să lucreze aici și nădăduim, că nu-l și va pregea, știindu-i dragostea de muncă. Surpriza cea mai proaspătă va fi din colonele ziarului „Nagyszeben és vidéke”, unde și-a oferit de curând colaborarea. *Ion Paltin, hirszerkesztő*

9. „Szebeni Újság”, közéleti havilap, 19 száma jelent meg. Igazgató-Serföző Levente, Szerkesztők – Fám Erika, Serföző Levente, Kató Csilla, 2005, Kiadó-Kresser Kft.

Kós Károly: Életrajz (részlet)

Szebenben négy esztendeig laktunk, s gyermekkoromnak erre a szakaszára már jobban emlékszem. Mindenekelőtt lakásunkra, mely a felsővárosban volt (Reisbergasse 9) egy négyszögletes, mély udvar köré épített ódon polgárháznak részben az egykori várfalra ráépített, illetve beépített belső, udvari szárnyában, az emeleten. Egyik szobánk különösen tetszett nekem, mert az kerek volt, kupolamennyezettel és másfél méteres mély ablakfülkéekkel (az egykori vár egyik tornyában). Az ablakból a mélyen alattunk terülő alsóvárosra láttunk, azontúl a vasúti vonalra, az országútra és azon is túl a tornyosuló hegyekre... Ez a szoba erősen izgatta gyermeki fantáziámat. Belőle csapott meg első ízben—akkor még tudatomon kívül—rég elmúlt

erdélyi századok ódon illata, kőbe írott romantikája.

De ezt az illatot, ezt a romantikát tükrözte a város is. Nem az egész város, csupán az egykori bástyás falakon belüli felsőváros (Oberstadt), mely szebeni gyermekkorom szűk családi otthonán kívül, szülői engedélyek vagy anélkül, vagy megbízásukból való járás-kelesem és titkos, önálló kószálásaim korlátolt színhelye volt: a „Grosser Ring” szabályos négyszöge, közepén a kőkávás, vasrácsos közkúttal, a szegélyező puritán, zárkózott, józan barokkos-reneszánsz házsoraival, a hatalmas bécsi barokk Brukenthal palotával és a barokk katolikus templommal, a várostorony, a romantikus „Kleiner Ring”, a hegyes tornyú temérdek szász katedrális, a Hundsrücken a félezer esztendő városával...Ezt a Szebent látta az én gyermekszemem, ennek a régi erdélyi szász városnak a képe, az illata, a hangja ágyazódott be emlékezetembe kitörölhetetlenül, hogy eljövendő időkben, ha elérkezett annak az ő ideje, életre ébredhessen bennem.

A Rizskása utcát és a nagyszebeni óvárost idézi önéletrajzi írásában Kós Károly, aki a város lakója volt négy évig.

10. „Nagyszebeni magyar Hírmondó”, 1994, szeptember. A városi magyarság régi vágya teljesült az újság megjelenésével. Főszerkesztő és az újság lelkes pártolója Kalmár Zoltán volt, melléje sok lendületes fiatal társult az újságszerkesztésben: Szabó Ernő rom.kat.plébános, majd Keresztes Kálmán matematika tanár, Benedek Edith magyar szakos tanárnő, Szombatfalvi Török Réka és Urszuly Andrea akkori diákok és még sokan mások. Utóda lett a **“Nagyszeben és vidéke”** helyi újság.

11. „Egyházmegyei Tudósító” 1913, Nagyszeben, Nagyszebeni Katolikus Egyházi Tudósító, Nagyszeben, 1913. márc. 15.-1920. dec. 1.

1774–1787 között Nagyszeben kulturális fejlődésének aranykorát élte **Samuel von Brukenthal**, Erdély egyetlen szász származású kormányzósága idején. **Nyíró József** író, közíró, a székelyudvarhelyi Római Katolikus Főgimnáziumban érettségizett 1907-ben, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron majd a bécsi Pazmaneumban végezte. Pályáját gimnáziumi hittanárként Nagyszebenben kezdte, ahol a helyi „Egyházmegyei Tudósító” és „Pfarrberater” egyházi lapok szerkesztője volt 1913-ban. A „Madéfalvi veszedelem” című regényében feleleveníti a kormányzó megválasztásának hangulatát: *„Soha ilyen szép tavaszra nem ébredt Erdély, a félelmetes föld. Egyetlen éccaka bomlott ki Szebenben is a sok virág, fű, zöld levél a fákról. A Fogarasi-havasok, a Hohe Rinne csúcsa elveszett a nap tüzeinek szédületében, és a virágpor-felhőknek színes derengésében kápráztak a zegzúgos, salétromos, vén szász házak, s a Jungerwald,*

a Goldtal örömben megfutamodott fái bokáig álltak a szépségben, a várfalak szürke kövei felvidultak, az őrtorony strázsái mosolyogva minden pillanatban odakiáltottak a Groser Ringen hullámzó szerelmes fiúknak, pirosra égett orcájú, kacagó fruskáknak: Juhhé....Hollarijuhhhé.... A főkormányzószéki palota előtt órák óta rendületlenül állottak a komoly szász polgárok és céhek szerint elosztva várták, hogy vége legyen az ünnepélyes szertartásnak , amellyel a beiktatják a tartományi kormányzói székbe a szászok nagy fiát, a báróvá emelt Brukenthal Sámuel . ”

12. Ellenzék, napilap, Kolozsvár 1937 november 17, polgári liberalizmus szelleme jellemezte.

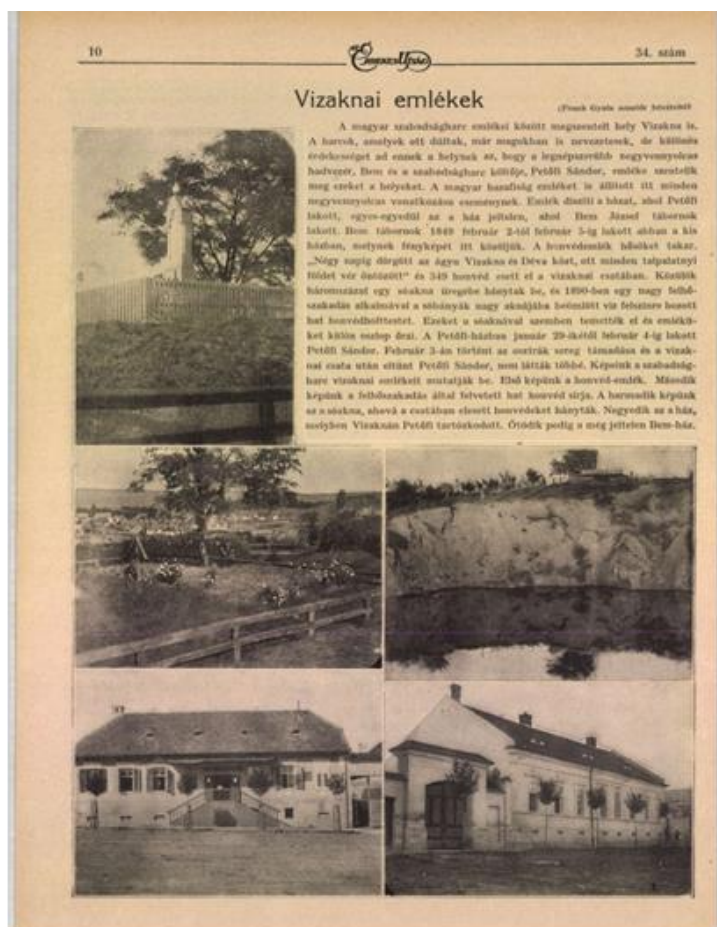
13. Keleti Újság , napilap Kolozsvár, 1934 , XVII.évfolyam

A nagyszebeni magyarság hármass ünnepéről cikkeznek, amelyet az UNICUM disztermében szervezték a Fegyver utcában / jelenleg Tribunei utca/, ahol az elnökök díszbeszéde után, “ Magyar dal és műkedvelő társaság”, Kiss Kornél, elnök/35 éves évforduló/,” Magyar Polgári Kör”, Simó József elnök / 50 éves évforduló /, “Nagyszebeni

14. Érdekes Újság , Budapesten megjelenő lap 1913-1919 időszakban, Kabos Ede szerkesztésében. Az 1913 évi, 34. Szám, Vizaknáról tudósít.

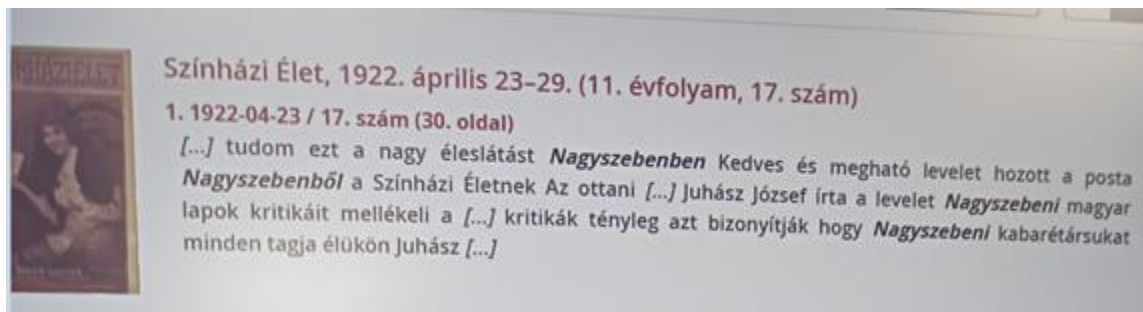
Az **Érdekes Újság** az 1910-es évek szórakoztató lapja volt, és 1913-ban adta ki hasonló célú kisebb könyvsorozatát, amely valójában 2 részből állt. Az egyik magyar szerzőktől közölt kisebb szórakoztató műveket, a másik Arthur Conan Doyle (1859–1931) angol író Sherlock Holmes jának egyes köteteit bocsátotta a magyar nagyközönség számára.

Az 1848-as szabadságharc vizaknai emlékeit mutatja be:

Honvéd tó, Honvéd emlékmű a tó fölött, Petőfi Sándor szálláshelye a faluban /1849 január 29-február 4 között/, és a hat honvéd-sír.

16. Színházi Élet 1922, április. A Nagyszebenben tevékenykedő Juhász József kabarétársulatáról ad hírt.

17. 1991-92-ben *Argument Magazin* címmel román-magyar-német nyelvű hetilap jelent meg.

Forrásanyag :

1. Zágoni Jenő - Satás életút (a Hét 19795).
2. **Áprily Zoltán:** Bicsérdy Béla és a bicsérdyzmus
3. ASTRA könyvtár
4. Brukenthal könyvtár
5. Wikipédia
6. **Nagyszebeni Katholikus Egyházi Tudósító, Nagyszeben, 1913. márc. 15.-1920. dec. 1.:** plébániai lap. - Megj. havonta 15-én. Fel. szerk. *Nyíró József*, 1914. X. 25-1919. VII. 6: *Roska Jenő*, 1917: *Rejtő J. Tiborc*, 1918. VIII. 1: *Radványi József*, 1920: *Petres Kálmán*. Kiadó: r.k. pléb., kiadóhiv. vez. Neumann Jánosné. Ny: Haiser György. T.E.

7. Rejtőd Tiborc - Véres kard Nagyszében felett

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Petrik-magyar-konyveszet-17121920-2/19111920ii-2FB2A/rejod-tiborc-a-veres-kard-nagyszeben-felett-naplojegyzetek-1916-aug-28-tol-okt-1-ig-handmann-adolf-szovegkepeivel-u-o-1916-48-1-250-3234A/>